

Part Code
ST1316

DANES
-PICTA
.COM

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA
OBRONY
NARODOWEJ

AON 5669/2004

Krzysztof KONIECZNY

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE
ĆWICZENIA
TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO
Z PODODDZIAŁAMI
DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

57743

WARSZAWA

2004

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Colour Chart #13

Centimetres

Inches

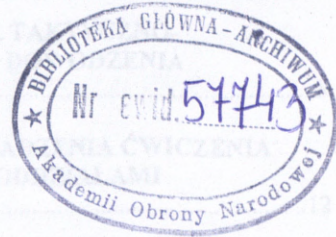
DANES
-PICTA
.COM

SPIS TREŚCI
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

WSTĘP
INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

AON 5669/04

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI	1
2. METODOLOGIA PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIE ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI	2
2.1. Obowiązki osób funkcyjnych kierowników ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności	11
2.2. Przygotowanie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności	18
2.3. Prowadzenie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności	20
PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI	
2.3.1. Przygotowanie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności	21
2.3.2. Prowadzenie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności	22
2.4. Ocena ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności	22
3. DOKUMENTY OPRAĆOWYWANE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI	23
3.1. Dokumenty organizacyjne	25
3.2. Dokumenty dla kierownika ćwiczenia	28
3.3. Dokumenty dla ćwiczących	33
ZAKOŃCZENIE	37
BIBLIOGRAFIA	38
ZALĄCZNIKI	39

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI.....	8
2. METODOLOGIA PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI.....	12
2.1. Obowiązki osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	12
2.2. Przygotowanie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	18
2.3. Prowadzenie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	20
2.3.1. Rozpoczęcie ćwiczenia.....	21
2.3.2. Przebieg ćwiczenia.....	21
2.3.3. Zakończenie ćwiczenia.....	22
2.4. Omówienie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	22
3. DOKUMENTY OPRACOWYWANE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI.....	25
3.1. Dokumenty organizacyjne.....	25
3.2. Dokumenty dla kierownictwa ćwiczenia.....	28
3.3. Dokumenty dla ćwiczących.....	33
ZAKOŃCZENIE.....	37
BIBLIOGRAFIA.....	38
ZAŁĄCZNIKI.....	39

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI.....	8
2. METODOLOGIA PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI.....	12
2.1. Obowiązki osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	12
2.2. Przygotowanie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	18
2.3. Prowadzenie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	20
2.3.1. Rozpoczęcie ćwiczenia.....	21
2.3.2. Przebieg ćwiczenia.....	21
2.3.3. Zakończenie ćwiczenia.....	22
2.4. Omówienie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności.....	22
3. DOKUMENTY OPRACOWYWANE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI.....	25
3.1. Dokumenty organizacyjne.....	25
3.2. Dokumenty dla kierownictwa ćwiczenia.....	28
3.3. Dokumenty dla ćwiczących.....	33
ZAKOŃCZENIE.....	37
BIBLIOGRAFIA.....	38
ZAŁĄCZNIKI.....	39

WSTĘP

System szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Zbrojnych RP z uwagi na konieczność realizacji określonych celów i zadań w zakresie ich wszechstronnego przygotowania do sprawnego działania na polu walki lub misji funkcjonuje w oparciu o podsystemy takie jak:

- a) szkolenia profesjonalnego,
- b) szkolenia dowództw,
- c) szkolenia wojsk,
- d) wychowania wojskowego.

Celem funkcjonowania takiego systemu jest osiągnięcie zdolności bojowej przez siły zbrojne, do prowadzenia działań militarnych i niemilitarnych na obszarze kraju, we współdziałaniu z pozamilitarnymi ogniwami systemu obrony kraju i poza jego granicami w ramach działań sojuszniczych.

Wydawać się może, że podsystemy szkolenia sugerują pewną odrębność i samodzielność funkcjonowania. Są one jednak ze sobą ściśle powiązane wzajemnymi relacjami, które to relacje tworzą określoną zmianę całego systemu. Z badań naukowych wynika, że wśród podstawowych elementów systemu szkolenia można wyróżnić elementy bardziej ważne lub mniej ważne. Jednakże wszystkie elementy wzajemnie oddziałujące na siebie stanowią o jedności funkcjonowania systemu.

Do najbardziej skutecznych i sprawdzonych form szkolenia należą ćwiczenia wojskowe. Są one traktowane jako złożone formy indywidualnego i zespołowego szkolenia dowództw i wojsk.

W Siłach Zbrojnych RP ćwiczenia wojskowe traktowane są jako najbardziej zbliżone do realiów pola walki, forma praktycznego szkolenia dowództw i wojsk. W jej ramach ćwiczący na podstawie umownej sytuacji taktycznej lub kryzysowej i otrzymanego zadania działając w określonym czasie i zgodnie z przyjętymi zasadami sztuki wojennej uczą się oraz doskonalą umiejętności rozwiązywania złożonych problemów taktycznych (specjalistycznych) w czasie przygotowania i prowadzenia działań militarnych i niemilitarnych.

Podstawową funkcją ćwiczeń jest przygotowanie dowództw i wojsk do praktycznej realizacji otrzymanych zadań na polu walki. Ponadto ćwiczenia, jako złożona forma szkolenia praktycznego, umożliwiają weryfikację poprawności i przydatności obowiązujących lub zakładanych doktrynalnych założeń operacyjno-taktycznych, a także zasad i sposobów

prowadzenia i rozwiązywania zadań (w tym i specjalistycznych) w różnych warunkach pola walki.

Ćwiczenia wojskowe kształtują w biorących w nich udział podstawowe umiejętności i zachowania, uczą działania w zespołach, a także pozytywnie wpływają na ugruntowanie cech osobowościowych niezbędnych w działaniach wojennych.

Jednym z rodzajów ćwiczeń z wojskami są ćwiczenia taktyczno- specjalistyczne. Ćwiczenia taktyczno-specjalistyczne to rodzaj ćwiczenia, które stosowane są w szkoleniu bojowym m.in. pododdziałów dowodzenia i łączności od plutonu do batalionu.

Celem tych ćwiczeń jest zgrywanie (doskonalenie) systemów dowodzenia i zabezpieczenia bojowego od najniższego szczebla: załogi, drużyny do batalionu; synchronizacja zadań specjalistycznych oraz szkolenie i zgrywanie wybranych elementów systemu dowodzenia i synchronizacji działań, rozpoznania, łączności itp., a także przygotowania tych pododdziałów do udziału w walce.

Istotą tych ćwiczeń, powinno być to, że najmniejsze pododdziały, załoga, drużyna, reprezentowane przez pojedyncze egzemplarze uzbrojenia (sprzętu) realizują zadania taktyczne wynikające z ich przeznaczenia oraz ogniowe zgodnie z zaistniałą sytuacją taktyczną. Natomiast poszczególne systemy zgrywane w tych ćwiczeniach powinny dotyczyć określonego rodzaju sił lub wojsk, a także sposobu wykorzystania środków walki w ramach zabezpieczenia bojowego.

Treścią tych ćwiczeń powinno być szkolenie (doskonalenie, trenowanie, zgrywanie) dowódców wszystkich szczebli dowodzenia wojsk.

Proces przygotowania i realizacji ćwiczenia odbywa się zgodnie z regułami dydaktycznymi i w zasadzie nie różni się od procesu przygotowania i realizacji innych form szkolenia. Specyfika przygotowania ćwiczenia oraz jej uczestników zależy przede wszystkim od charakteru problematyki ćwiczenia. Etapem przygotowania jest **planowanie ćwiczenia**, w trakcie, którego opracowywana jest dokumentacja ćwiczenia, wyznaczenie osób funkcyjnych odpowiedzialnych za przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia.

Najistotniejszą fazą procesu przygotowania i realizacji ćwiczenia jest **prowadzenie ćwiczeń**. Faza ta powinna polegać na rozegraniu ćwiczenia zgodnie z opracowaną dokumentacją a szczególnie scenariuszem ćwiczenia i planem przeprowadzenia ćwiczenia.

Ważnym elementem każdego ćwiczenia jest jego **ocena i sprawozdawczość**. Polega ona na oficjalnym ustosunkowaniu się kierownictwa ćwiczenia, a także ćwiczących dowódców do stopnia założonych w ćwiczeniu celów i stopnia realizacji zagadnień szkoleniowych.

W pierwszym rozdziale dokonano ogólnej charakterystyki ćwiczeń taktyczno-specjalistycznych z pododdziałami dowodzenia i łączności.

Drugi rozdział zawiera opis metodologii przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktyczno-specjalistycznych z pododdziałami dowodzenia i łączności, gdzie przedstawiono zasadnicze czynności osób funkcyjnych i zespołów biorących udział w planowaniu i prowadzeniu ćwiczenia.

W rozdziale trzecim przedstawiono opis dokumentów wykonywanych w etapie planowania ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego dla pododdziałów dowodzenia i łączności.

Do opracowania dołączone liczne załączniki, które stanowią niezbędną dokumentację ćwiczenia.

W prezentowanym materiale, autor głównie oparł się o doktrynalne ustalenia zawarte w „Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowódcami i sztabami w SZ RP” oraz „Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych z wojskami SZ RP”.

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

Ćwiczenia specjalistyczne z pododdziałami dowodzenia i łączności stanowią praktyczną formę szkolenia wojsk łączności. Ćwiczący dążąc do wykonania określonego zadania bojowego uczą się praktycznie rozwiązywać problemy związane z przygotowaniem i funkcjonowaniem systemu łączności i informatyki.

Celem tego rodzaju ćwiczeń jest „zgrzywanie” działania zespołowego pododdziałów dowodzenia i łączności w warunkach zbliżonych do współczesnego pola walki. Istotą tych ćwiczeń jest to, że udział biorą w nich wyznaczone pododdziały dowodzenia i łączności w etatowym lub zmniejszonym składzie. Treścią ćwiczeń jest praktyczne wykonywanie przewidywanych zadań, w różnych rodzajach działań bojowych.

Ćwiczenia specjalistyczne z pododdziałami dowodzenia i łączności przeprowadzać należy zgodnie z „Instrukcją o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych z wojskami w SZ RP”, syg. szkol. 772/95.

Podczas przygotowania i prowadzenia ćwiczeń należy stosować następujące zasady metodyczne:

- zasadę realizmu;
- zasadę prowadzenia ćwiczeń według decyzji ćwiczących dowódców;
- zasadę ciągłości ćwiczenia;
- zasadę zachowania tajemnicy koncepcji ćwiczenia.

Zasada realizmu polega na maksymalnym zbliżeniu do rzeczywistych warunków współczesnego pola walki. Zasadę tę można osiągnąć poprzez:

- stworzenie odpowiedniej sytuacji taktycznej łączności (realne możliwości działania wojsk własnych i przeciwnika, stosowanie norm taktycznych i technicznych, uwzględnienie realnego wyposażenia w środki łączności);
- działaniu ćwiczących dowództw i pododdziałów dowodzenia i łączności (zachowanie realnych warunków czasowo przestrzennych umożliwiających wykonanie zamierzeń szkoleniowych),
- właściwego w działaniach bojowych obiegu informacji (dostarczanie ćwiczącym informacji niezbędnych do planowania i organizowania działań pododdziałów

dowodzenia i łączności, zdobywania informacji z rzeczywistych źródeł dostępnych ćwiczącym, treść, nośnik, czas i sposób przekazywania informacji);

- działań kierownika lub kierownictwa ćwiczenia (podgrywanie działań współdziałających elementów ugrupowania bojowego, nie ćwiczących elementów systemu dowodzenia i łączności, tworzenie sytuacji taktycznej łączności odpowiednio do decyzji ćwiczących, pozorowanie działań przeciwnika, itp.).

Zasada prowadzenia ćwiczeń według decyzji ćwiczących dowódców oznacza, że dowódcy samodzielnie podejmują decyzje do wykonania postawionych zadań. Należy stosować zasadę dowodzenia poprzez cele (nie należy wskazywać podwładnym sposobu wykonania zadania). Pozwoli to na wyzwolenie w podwładnych inicjatywy w działaniu, samodzielnego myślenia oraz pełnej odpowiedzialności za wykonanie postawionych zadań.

Zasada ciągłości ćwiczenia osiągnięta zostanie jedynie w maksymalnym ograniczeniu przerw w czasie operacyjnym ćwiczenia. Należy dążyć do ich ograniczenia z wyjątkiem względów bezpieczeństwa ćwiczących lub przechodzeniem do kolejnego etapu ćwiczenia. Taką potrzebę należy dostrzegać już na etapie wypracowania koncepcji metodycznej ćwiczenia.

Zasada zachowania tajemnicy koncepcji ćwiczenia jest bardzo istotna w procesie szkolenia pododdziałów dowodzenia i łączności. Zachowanie w tajemnicy przed szkolonymi koncepcji taktycznej i metodycznej ćwiczenia pozwoli na rzeczywistą ocenę wyszkolenia dowódców i pododdziałów. Jej wcześniejsze ujawnienie całkowicie wypaczy sens organizowania ćwiczeń z pododdziałami, uniemożliwi właściwą ocenę przygotowania pododdziałów do wykonywania zadań bojowych, nie pozwoli na wskazanie rzeczywistych niedociągnięć oraz sposobów ich wyeliminowania.

Ćwiczenie specjalistyczne powinno określić na szczeblu:

drużyny (załogi):

- stopień umiejętności działania na sprzęcie i bez sprzętu w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- umiejętności wykonywania zadań łączności w różnych warunkach atmosferycznych i pory doby;

pluton:

- zgranie drużyn (załóg) podczas wykonywania zadań przez pluton;
- umiejętności współdziałania z innymi elementami węzła (systemu) łączności;
- umiejętności wykonywania przedsięwzięć zabezpieczenia inżynierskiego elementów systemów łączności;

- umiejętność działania w rejonach skażeń oraz prowadzenia zabiegów sanitarnych i specjalnych;

kompanii:

- zgranie pododdziału w eksploatacji systemu łączności w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- wykonywanie przedsięwzięć zabezpieczenia działań bojowych.

Ćwiczenia specjalistyczne z pododdziałami dowodzenia i łączności stanowią najwyższą formą szkolenia wojsk łączności i informatyki. Polegają na praktycznej realizacji zadań łączności i informatyki w warunkach terenowych oraz w umownej sytuacji taktycznej.

Celem ćwiczeń specjalistycznych z pododdziałami dowodzenia i łączności jest:

- zgrywanie systemu łączności i informatyki określonego szczebla dowodzenia;
- zgrywanie pododdziałów dowodzenia i łączności w rozwijaniu, eksploatacji i przemieszczaniu stanowisk dowodzenia i węzłów łączności;
- zgrywanie pojedynczych elementów węzłów łączności.

Ze względu na ograniczone środki finansowe oraz możliwości powtórzenia zagadnień szkoleniowych ćwiczenia te mogą odbywać się na zmniejszonych normach taktycznych.

Terminy ćwiczeń specjalistycznych powinny być zbieżne z okresami szkolenia pododdziałów dowodzenia i łączności, wynikającymi z obowiązującego programu szkolenia.

Rozpoczęcie planowania i przygotowania ćwiczenia powinno następować z odpowiednim wyprzedzeniem aby uwzględniać możliwość przeprowadzenia 2-3 odpraw koordynacyjnych z przedstawicielami ćwiczących pododdziałów. Odprawy te powinny doprowadzić do zrozumienia przez ćwiczących zakładanych celów oraz zadań ćwiczenia, jak również wyjaśnić wszystkie niejasności związane z jego przebiegiem.

Ćwiczenia specjalistyczne z pododdziałami dowodzenia i łączności są zwykle ćwiczeniami jednostronnymi i wieloszczeblowymi, natomiast działanie wojsk przeciwnika podaje się w formie informacyjnej na podstawie umownej sytuacji taktycznej. Bezpośrednie oddziaływanie radioelektroniczne przeciwnika na system i pododdziały dowodzenia i łączności imituje się za pomocą środków pozoracji pola walki oraz środków radioelektronicznych. Pracę dowództw i sztabów podgrywa się poprzez nadawanie i odbieranie ćwiczebnych telegramów i sygnałów oraz prowadzenie rozmów służbowych.

W przypadku rozwinięcia pełnego systemu łączności i informatyki jednego szczebla dowodzenia np. dywizji (bdow) i częściowo rozwiniętych systemów łączności i informatyki podle-

głych oddziałów i pododdziałów oraz przełożonego mówimy o ćwiczeniu jednoszczeblowym z elementami podgrywki.

Ćwiczenia specjalistyczne z pododdziałami dowodzenia i łączności powinny trwać 1 - 4 doby w ramach szkolenia ćwiczenia kompleksowego kompanii (batalionu). Może być również prowadzone w ramach ćwiczeń organizowanych przez przełożonych – dowódców ogólnowojskowych.

Tematyka ćwiczeń specjalistycznych powinna wynikać z programu szkolenia oraz rozkazów przełożonych. Powinna uwzględniać temat zadania głównego roku oddziału (ZT). Należy również brać pod uwagę aktualne potrzeby wynikające z poziomu wyszkolenia, bazy materiałowej oraz poziom przygotowania kierownika i autora (zespołu autorskiego) ćwiczenia pod względem merytorycznym, jak i metodycznym.

W ćwiczeniach specjalistycznych z pododdziałami dowodzenia i łączności powinno się zwracać uwagę na zachowanie warunków zbliżonych do współczesnego pola walki.

Wymóg ten można osiągnąć przez:

- stworzenie odpowiednich sytuacji taktycznych i łączności, mogących wystąpić na współczesnym polu walki,
- stworzenie dynamicznych sytuacji wymuszającej przemieszczanie, rozwijanie, eksploatację i zwijania elementów systemu łączności i informatyki;
- pozorowanie oddziaływania przeciwnika środkami ogniowymi ;
- odpowiednie obciążenie informacyjne systemu łączności;
- pracę na urządzeniach łączności w różnych warunkach terenowych oraz pory doby.

2. METODOLOGIA PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO- SPECJALISTYCZNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

Przygotowanie ćwiczeń obejmuje:

- wypracowanie metodycznej i taktycznej koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia;
- opracowanie dokumentacji ćwiczenia;
- postawienie zadań wykonawcom;
- przygotowanie kierownictwa ćwiczenia, rejonu ćwiczenia i ćwiczących do udziału w ćwiczeniach.

Podstawę do opracowania ćwiczenia stanowi:

- zadanie główne na dany rok szkoleniowy;
- dane zawarte w planie szkolenia (temat, ogólny skład uczestników ćwiczenia);
- terminy prowadzenia, limity eksploatacyjno - materiałowe);
- zadania postawione w rozkazie (wytycznych) przełożonego dotyczących szkolenia dowództw i wojsk;
- stopień wyszkolenia uczestników ćwiczenia;
- tło operacyjno - taktyczne do szkolenia na dany rok.

W celu przygotowania ćwiczenia oraz kierowania jego przebiegiem wyznacza się kierownictwo ćwiczenia. Powołuje się je rozkazem (zarządzeniem) organizacyjnym dowódcy (szefa) prowadzącego ćwiczenie.

Skład kierownictwa zależy od rodzaju ćwiczenia, jego rozmachu, liczby ćwiczących, założonych celów szkoleniowych oraz szczebla prowadzącego ćwiczenie (rys. 1).

2. 1. Obowiązki osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności

Kierownik ćwiczenia

Jest on odpowiedzialny za przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia. Jest przełożonym wszystkich uczestników wchodzących w skład poszczególnych elementów struktury organizacyjnej całego ćwiczenia.

Do jego obowiązków należy:

- wypracowanie metodycznej i taktycznej koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia;

- określenie struktury organizacyjnej i wyznaczenie osób sprawujących kierownicze funkcje w kierownictwie ćwiczenia;
- ustalenie dopuszczalnych wielkości zużycia limitów eksploatacyjno-materiałowych i środków pozoracji pola walki;

Rys. 1. Struktura organizacyjna kierownictwa ćwiczenia specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności

- wyznaczenie zespołu autorskiego (autora) oraz wydanie wytycznych do opracowania ćwiczenia;
- kierowanie oraz nadzór nad opracowaniem podstawowych dokumentów ćwiczenia "Planu przeprowadzenia ćwiczenia";
- przygotowanie (szkolenie) kierownictwa ćwiczenia;

- przeprowadzenie rekonesansu w rejonie ćwiczenia i określenie koncepcji przebiegu zasadniczych etapów (epizodów) ćwiczenia;
- określenie sposobów przygotowania się dowództw do udziału w ćwiczeniu;
- zapewnienie sprawnego kierowania przebiegiem ćwiczenia oraz przeprowadzenie go na wysokim poziomie merytorycznym i metodycznym;
- dokonanie analizy kosztów ćwiczenia;
- przeprowadzenie omówienia ćwiczenia.

Szef Sztabu kierownictwa ćwiczenia - zastępca kierownika ćwiczenia

Upoważniony jest do wydawania w imieniu kierownika ćwiczenia rozkazów, zarządzeń i wytycznych wszystkim uczestnikom ćwiczenia.

Do jego obowiązków należy:

- kierowanie pracą podległych pomocników wraz z ich zespołami (zespołu autorskiego), w okresie przygotowania ćwiczenia;
- przedstawienie kierownikowi ćwiczenia "Planu przeprowadzenia ćwiczenia" do akceptacji;
- koordynowanie pracy zastępców kierownika ćwiczenia w sprawach dotyczących przygotowania i prowadzenia ćwiczenia;
- organizacja, przygotowanie i kierowanie zespołem operacyjnym sztabu kierownictwa ćwiczenia;
- organizacja i kontrolowanie wykonania zadań dotyczących przygotowania ćwiczenia;
- sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przez ćwiczących zasad bezpieczeństwa;
- ocena pracy przez ćwiczących i przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.

Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. taktycznych

Jest odpowiedzialny za organizację i kierowanie pracą zespołu zabezpieczenia działań taktycznych, zapewniającego pełną realizację rozgrywanej dynamiki walki oraz podgrywanie sytuacji taktycznej, łączności i informatyki za nie ćwiczące elementy ugrupowania bojowego. Do jego obowiązków należy:

- udział w opracowywaniu i prowadzeniu ćwiczenia;
- sprawowanie nadzoru nad opracowaniem (opracowanie) planu zabezpieczenia działań wojsk oraz planu pozorowania pola walki i oddziaływania radioelektronicznego przeciwnika;

- ustalenie potrzeb dotyczących materiałowo - technicznego zabezpieczenia ćwiczenia;
- nadzorowanie ścisłego przestrzegania w ćwiczeniu regulaminów i porządku wojskowego oraz zasad bezpieczeństwa przez siły wydzielone do pozorowania pola walki i działań przeciwnika;
- organizowanie i sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem wyznaczonych pododdziałów (grup) do pozorowania pola walki i działań przeciwnika;
- współdziałanie w opracowywaniu omówienia ćwiczenia.

Pomocnikowi kierownika ds. taktycznych podlega: grupa podgrywająca, w skład której wchodzi: grupa podgrywająca za nie ćwiczące elementy systemu łączności i informatyki, grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika oraz grupa zabezpieczenia przejazdów.

Grupa podgrywająca za nie ćwiczące elementy systemu łączności i informatyki jej skład, struktura organizacyjna oraz wyposażenie w środki i urządzenia łączności i informatyki zależą od rozmachu ćwiczenia i przewidzianych zagadnień szkoleniowych. Zazwyczaj grupa ta powinna być wyposażona w środki łączności radiowej, pojedyncze stacje radioliniowe, centrale telefoniczne, telegraficzne oraz inne środki i urządzenia łączności i informatyki. Głównym zadaniem tej grupy jest podawanie wiadomości za nie ćwiczące elementy ugrupowania bojowego lub systemu łączności i informatyki zgodnie z określonym harmonogramem. Grupą tą powinien kierować wyznaczony oficer łączności.

Grupa pozoracji pola walki i działań przeciwnika - jej zadaniem jest zapewnienie imitacji pola walki i działań przeciwnika poprzez wykonywanie:

- oddziaływań radioelektronicznych;
- pozorowanych ataków grup dywersyjnych;
- pozorowanego ognia lotnictwa, artylerii, broni ręcznej oraz dymów;
- pozorowanych odcinków skażeń, zapór inżynierskich, pożarów i zniszczeń.

Grupa zabezpieczenia przejazdów - organizuje się ją w celu zabezpieczenia przejazdów ćwiczących wojsk poza obszarem ośrodków szkolenia poligonowego.

Do jej zadań należy:

- zabezpieczenie przejazdów środków kołowych i gąsienicowych przez tory kolejowe, zwłaszcza w miejscach nie strzeżonych;
- zabezpieczenie przed zniszczeniem dróg, zwłaszcza w miejscach, w których przekraczają je pojazdy gąsienicowe;

- zapewnienia bezpieczeństwa przejazdu cywilnym pojazdom samochodowym w miejscach przekraczania jezdni przez sprzęt wojskowy a zwłaszcza pojazdy gaśnicowe;
- oczyszczenie jezdni po przejściu sprzętu wojskowego.

Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. logistycznych - odpowiedzialny jest za właściwe przygotowanie ćwiczenia, a także za pełną realizację założonych celów i zadań szkolenia logistycznego wojsk i pododdziałów logistycznych.

Do jego obowiązków należy:

- uczestniczenie w wypracowaniu koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- ukierunkowanie i nadzorowanie pracy zespołu autorskiego w zakresie przygotowania części logistycznej ćwiczenia;
- opracowanie kosztów ćwiczenia;
- doskonalenie ćwiczących w zakresie planowania i realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego;
- nadzorowanie realizacji celów szkoleniowych w zakresie logistyki;
- nadzorowanie zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia;
- przygotowanie materiałów i wniosków do omówienia ćwiczenia.

Zespół operacyjny - powołany jest w celu kierowania przebiegiem ćwiczenia zgodnie z planem jego przeprowadzenia i wytycznymi kierownika ćwiczenia. W jej skład wchodzi grupa: ds. szkolenia pododdziałów rodzajów wojsk, zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia oraz likwidacji strat i szkód.

Grupa ds. szkolenia pododdziałów rodzajów wojsk składa się z etatowych lub przydzielonych specjalistów rodzajów wojsk i służb w zależności od ćwiczącego szczebla, rodzaju planowanego ćwiczenia, potrzeb, założonych celów i zagadnień szkoleniowych.

Do ich zadań należy:

- a/ specjalista ds. rozpoznania i WRe:
  - opracowanie dokumentów dotyczących problematyki rozpoznania i WRe;
  - opracowanie aneksu do rozkazu bojowego;
  - kontrola realizacji zagadnień organizacji i prowadzenia obrony przed rozpoznaniem r/elekt.;

- opracowanie materiałów do omówienia w zakresie rozpoznania i obrony r/elekt.;

b/ specjalista ds. obrony przeciwchemicznej:

- udział w opracowaniu sytuacji taktycznych z elementami użycia przez przeciwnika broni masowego rażenia;
- opracowanie planu pozoracji zapewniającej realizację wybranych przedsięwzięć;
- obrony przeciwchemicznej i wydawanie wytycznych dotyczących pozorowania uderzeń BMR i skażeń;
- opracowywanie i wydawanie ćwiczącym niezbędnych zarządzeń;
- opracowywanie uwag i wniosków do omówienia ćwiczenia.

c/ specjalista ds. zabezpieczenia inżynierskiego

- opracowanie dokumentów dotyczących problematyki zabezpieczenia inżynierskiego;
- opracowanie aneksu do rozkazu bojowego;
- kontrola realizacji zagadnień organizacji i prowadzenia zabezpieczenia inżynierskiego;
- opracowanie materiałów do omówienia w zakresie zabezpieczenia inżynierskiego ćwiczenia

Grupa zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia - organizuje się ją na bazie pododdziałów zabezpieczenia i logistycznych. Jej skład i zadania uzależnione są od szczebla organizującego ćwiczenie. Odpowiada za rozwijanie, przemieszczanie i ochronę stanowisk pracy kierownictwa ćwiczenia, zapewnienie miejsc pracy i odpoczynku.

Grupa likwidacji strat i szkód - Jej skład i zadania określa kierownik ćwiczenia - obligatoryjnie powinni wchodzić: oficer służby finansowej oraz wytypowany oficer pionu logistyki.

Skład oraz struktura kierownictwa ćwiczeń specjalistycznych może być również inna. Zależać będzie przede wszystkim od rozmachu ćwiczeń, składu ćwiczących pododdziałów czy założonych celów szkoleniowych. Należy dążyć do ograniczenia ilości osób funkcyjnych w kierownictwie ćwiczenia. Niemniej powinna zapewnić przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczeń na wysokim poziomie merytorycznym i metodycznym jak również zapewnić możliwość wyciągnięcia właściwych wniosków z ich przeprowadzenia.

2.2. Przygotowanie ćwiczenia taktyczno- specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności

Kierownik ćwiczenia po zapoznaniu się z informacjami stanowiącymi podstawę do przygotowania ćwiczenia powinien dokonać ich szczegółowej analizy, po czym sformułować koncepcję metodyczno - taktyczną ćwiczenia. Koncepcja metodyczno - taktyczna ćwiczenia stanowi niejako podstawę jego opracowania.

Opracowanie koncepcji ćwiczenia kierownik ćwiczenia może zlecić również autorowi ćwiczenia (zespołowi autorskiemu)

W części metodycznej koncepcji precyzuje się:

- cele szkoleniowe;
- główne zagadnienia szkoleniowe;
- ich wstępny podział na etapy;
- wstępny podział czasu realizacji głównych zamierzeń szkoleniowych;
- skład ćwiczących;
- ogólną strukturę organizacyjną ćwiczenia i składu kierownictwa ćwiczenia;
- sposób rozpoczęcia i zakończenia ćwiczenia, podgrywania sytuacji, przygotowania i przeprowadzenia omówienia ćwiczenia.

W części taktycznej określa się:

- miejsce (rejon) ćwiczenia;
- dotychczasowy charakter działań stron;
- ogólny skład bojowy stron, w tym wojsk łączności i informatyki;
- zarys położenia wyjściowego stron, w tym wojsk łączności i informatyki;
- ogólne zamiary stron (w niezbędnym zakresie);
- ogólne zadania bojowe ćwiczącego szczebla dowodzenia, szczególnie wojsk łączności i informatyki;
- ogólny przebieg dynamiki (zarys położen dynamicznych) i kolejnych położen węzłów i linii łączności;
- sposób pozorowania pola walki, działań przeciwnika i podgrywania nie ćwiczących elementów systemu łączności i informatyki.

Podstawą merytoryczną opracowania koncepcji metodyczno - taktycznej jest głęboka analiza rodzaju i tematu planowanego ćwiczenia, zamierzonych celów szkoleniowych oraz innych warunków determinujących wypracowanie koncepcji.

Ważnym etapem w procesie opracowania koncepcji metodyczno - taktycznej jest analiza ćwiczenia, która powinna dać wnioski odnośnie celów szkoleniowych, liczby zagadnień szkoleniowych, składu kierownictwa ćwiczenia, czasu trwania ćwiczenia, obiegu informacji oraz sposobu rozpoczęcia i zakończenia ćwiczenia.

Jedną z pierwszych i najważniejszych czynności podczas wypracowywania koncepcji metodyczno - taktycznej jest analiza głównego celu ćwiczenia. Cel ten powinien być podany przez przełożonego organizującego ćwiczenie. Kierownik lub autor ćwiczenia na podstawie tematu i celu głównego ćwiczenia powinien określić zamierzone cele cząstkowe oraz zagadnienia szkoleniowe. Powinien również określić jakie funkcje powinno spełniać planowane ćwiczenie (kształcące, doskonalące, poznawcze czy badawcze).

W ćwiczeniach z pododdziałami dowodzenia i łączności powinno się przede wszystkim doskonalić nabyte umiejętności oraz sprawdzać przygotowanie dowódców i pododdziałów dowodzenia i łączności do wykonywania postawionych zadań. Należy zwrócić uwagę na zachowanie ciągłości zagadnień szkoleniowych, które powinny stanowić logiczną całość podporządkowaną określonym działaniom bojowym.

W wyniku przeprowadzonej analizy tematu ćwiczenia oraz koncepcji metodyczno - taktycznej autor ćwiczenia powinien przygotować graficznie ideę działań bojowych (ogólnowojskowych) szczebla, któremu ćwiczący zgodnie z przeznaczeniem zapewnia dowodzenie oraz koncepcję systemu łączności i informatyki tego szczebla. Decyzja dowódcy ogólnowojskowego i koncepcja systemu łączności i informatyki stanowi "tło" do przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.

Autor ćwiczenia powinien określić liczbę szczebli dowodzenia biorących udział w ćwiczeniu oraz wskazać zasadniczy szczebel dowodzenia i szczebel dowodzenia reprezentowany przez kierownika ćwiczenia. Podczas przygotowania treści ćwiczenia autor (zespół autorski) powinien przestrzegać uwarunkowania przyszłego pola walki. Powinien brać pod uwagę realizm działań bojowych, struktury organizacyjne wojsk własnych i przeciwnika, teren, uzycia przez przeciwnika broni masowego rażenia, rejon (obszar) taktyczny i operacyjny oraz czasy realizacji poszczególnych etapów ćwiczenia. Szczególną uwagę zwrócić powinien na możliwość radioelektronicznego oddziaływania przeciwnika na system łączności i informatyki.

Podczas przygotowania ćwiczenia specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności należy zwrócić uwagę na możliwości zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia. Szczególne znaczenie mieć będą limity kilometrów pojazdów mechanicznych, motogodzin urządzeń prądotwórczych, środków pozoracji pola walki i innych środków materiałowych niezbędnych do przeprowadzenia ćwiczenia.

Ćwiczenie z pododdziałami powinno następować po cyklu treningów sztabowych i ćwiczeń grupowych w czasie których to powinno odbywać się szkolenie osób funkcyjnych. Przygotowanie pododdziałów do ćwiczenia powinno się odbywać w ramach programowego szkolenia (powinno być ujęte w planie szkolenia).

W okresie przygotowania ćwiczenia z pododdziałami dowodzenia i łączności ważne staje się przygotowanie rejonu ćwiczenia, tzn. wybór w terenie miejsc dogodnych do realizacji zagadnień szkoleniowych, ustalenie dróg przemieszczania się czy zestawienie odpowiednich relacji łączności stacjonarnej.

2.3. Prowadzenie ćwiczenia taktyczno- specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności

Prowadzenie ćwiczeń obejmuje przedsięwzięcia, których zrealizowanie warunkuje sprawny ich przebieg. Charakter i zakres tych przedsięwzięć jest uzależniony od ćwiczącego szczebla dowodzenia i zakresu kompleksowości przerabianej problematyki. Wyróżnia się umownie cztery podstawowe okresy w prowadzeniu ćwiczeń specjalistycznych dotyczące zarówno działania kierownictwa ćwiczenia jak i ćwiczących:

okres pierwszy - rozpoczęcie ćwiczenia - obejmuje czynności, które pozwalają ćwiczącym oraz osobom funkcyjnym osiągnąć gotowość do ćwiczenia. Będą to czynności polegające na zajęciu określonych miejsc (rejonów) ćwiczenia oraz osiągnięcia określonego stopnia przygotowania do ćwiczenia. W okresie tym następuje najczęściej wręczenie założenia taktycznego i rozkazu bojowego łączności (aneksu łączności i informatyki do rozkazu bojowego),

okres drugi - przygotowanie do wykonywania zadań łączności - obejmuje przedsięwzięcia dotyczące merytorycznej działalności osób funkcyjnych ćwiczącego dowództwa polegające na zapoznaniu się z określoną sytuacją taktyczną i łączności, przygotowaniu danych do podjęcia przez ćwiczącego dowódcę decyzji i stawianiu zadań. Ćwiczące pododdziały łączności w tym okresie realizują przedsięwzięcia obejmujące przygotowanie stanów osobowych, sprzętu łączności, terenu oraz inne wynikające z otrzymanych zadań itp.;

okres trzeci - wykonywanie zadań łączności - w czasie tym realizuje się założone cele i zagadnienia szkoleniowe ujęte w planie przeprowadzenia ćwiczenia. Polega to na reakcji na zaistniałe nieprawidłowości w działaniu ćwiczących i korygowaniu zadań;

okres czwarty - zakończenie ćwiczenia - dotyczy czynności kończących ćwiczenie i

przygotowania stanów osobowych oraz sprzętu do przejścia w stan normalnego szkolenia w miejscu czasowego pobytu lub przemieszczenia się do miejsca stałej dyslokacji, by tam kontynuować proces szkolenia.

2.3.1. Rozpoczęcie ćwiczenia

Ćwiczenia taktyczno - specjalne z pododdziałami dowodzenia i łączności rozpoczynają się od sprawdzenia osiągania wyższych stanów gotowości bojowej i przemieszczenia kierownictwa, ćwiczącego dowództwa i pododdziałów w rejon rozpoczęcia ćwiczenia.

Podczas wykonywania marszu szczególną uwagę zwrócić należy na terminowe przemieszczanie pododdziałów i przestrzeganie dyscypliny marszu. Można sprawdzić zachowanie przemieszczających się pododdziałów w wypadku napadu przeciwnika naziemnego i powietrznego czy pokonywaniu odcinków skażonych oraz przeszkód wodnych, zapewnienia łączności z elementami ubezpieczenia marszowego oraz zapewnienia łączności w kolumnie. Problematyka ta powinna być ujęta w planie przeprowadzenia ćwiczenia. Etap rozpoczynający ćwiczenie można przyjąć za zakończony wtedy, gdy ćwiczące pododdziały w ustalonym miejscu i czasie osiągną gotowość do rozwiązywania merytorycznych (zasadniczych) zagadnień szkoleniowych w kolejnych etapach ćwiczenia

Kierownik ćwiczenia powinien postawić lub sprecyzować zadanie ćwiczącemu dowódcy w celu rozwinięcia środków łączności i zapewnienia łączności w określonym systemie łączności

2.3.2. Przebieg ćwiczenia

Ćwiczący dowódca po otrzymaniu zadania od kierownika ćwiczenia powinien przeprowadzić jego analizę oraz ocenę sytuacji i powziąć decyzję. Następnie ćwiczący dowódca powinien postawić zadania podległym dowódcom pododdziałów. Zadania te powinny inspirować podwładnych do samodzielnego myślenia oraz wyzwalać inicjatywę w działaniu. Zadania stawiane powinny być w obecności kierownika ćwiczenia.

Po rozwinięciu węzłów i linii łączności, system łączności powinien być eksploatowany zgodnie z rozwojem przewidzianych sytuacji taktycznych i łączności. Kierownik ćwiczenia wraz z osobami kontrolującymi powinien kontrolować prawidłowość funkcjonowania systemu łączności (terminowość przepływu informacji, jakość usług łączności, itp.).

Po przerobieniu w danym etapie ćwiczenia zagadnień szkoleniowych, kierownik

ćwiczenia powinien przekazać ćwiczącemu dowódcy nowe dane umożliwiające przejście do nowego etapu ćwiczenia i realizacji kolejnych zagadnień szkoleniowych.

Podczas przebiegu ćwiczenia specjalistycznego należy zwrócić uwagę na zapewnienie realizmu współczesnego pola walki realizując przygotowany wcześniej plan pozoracji.

2.3.3. Zakończenie ćwiczenia

W tym etapie ćwiczenia, szkoleni rozwiązują najczęściej zagadnienia związane z odtworzeniem zdolności bojowej oraz przygotowaniem żołnierzy i sprzętu do nowych zadań bojowych. Można również przeprowadzić zagadnienia związane z przeprowadzeniem zabiegów specjalnych, np. odkażania. Ćwiczenie może zakończyć się marszem do miejsc stałej dyslokacji.

Po zakończeniu ćwiczenia szkoleni powinni rozliczyć środki pozoracji pola walki oraz sprawdzić stan dokumentów niejawnych, którymi posługiwali się w ćwiczeniu. W określonym przez kierownika ćwiczenia miejscu i czasie przeprowadza się omówienie ćwiczenia.

Ogólna ocena ćwiczenia specjalistycznego pododdziałów dowodzenia i łączności w zależności od szczebla oraz zakresu jego kompleksowości, jest średnią arytmetyczną ocen obejmujących działy:

- działalność taktyczną dowódcy (dowództwa) i sztabu,
- działalność taktyczną pododdziałów dowodzenia i łączności.

Ocena za ćwiczenie z pododdziałami dowodzenia i łączności nie może być pozytywna, jeżeli za jeden z działów jest oceniony na ocenę niedostateczną.

Obowiązkowo należy ocenić w toku prowadzenia ćwiczenia zagadnienia zawarte w karcie oceny (zał. 3) ponadto kierownik ćwiczenia może, w miarę potrzeb szkoleniowych, ustalić dodatkowe zagadnienia (nie ujęte w karcie ocen) podlegające ocenie, a wynikające z celów i zadań realizowanych w toku ćwiczenia, a także treści rozkazów, zarządzeń i wytycznych przełożonych.

2.4. Omówienie ćwiczenia taktyczno- specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności

Gromadzenie i przygotowywanie materiałów do przeprowadzenia omówienia należy przeprowadzać od samego rozpoczęcia ćwiczenia. Omówienie powinien prowadzić osobiście kierownik ćwiczenia. Podstawą do ogólnego omówienia są wnioski (uwagi kierownika

ćwiczenia, zastępców kierownika ćwiczenia) oraz materiały od kierowników zespołów (grup) kierownictwa ćwiczenia, ewentualnie rozjemców. Ćwiczenia batalionowe (kompanijne) i niższych szczebli dowodzenia omawia kierownik ćwiczenia z całym stanem osobowym. Uwzględniając potrzebę zachowania autorytetu służbowego należy je prowadzić kaskadowo. Omawianie działania należy rozpoczynać od najniższego szczebla dowodzenia, a po wyczerpaniu problemów dotyczących tego szczebla kończy się jego udział w omówieniu.

Podobnie można prowadzić omówienie według hierarchii stanowisk służbowych ćwiczących oficerów.

Omówienie ćwiczenia składa się zwykle z trzech części. W pierwszej części podaje się temat, cele szkoleniowe, skład stron, położenie wyjściowe stron i zamiary taktyczne (decyzje) stron oraz sytuację łączności ćwiczących. W drugiej części przedstawia się ogólny przebieg ćwiczenia (etapów ćwiczenia) i na jego tle ocenę podejmowanych przez ćwiczących decyzji, jakości wykonywanych zadań łączności. Ponadto w miarę potrzeb, mogą być wyjaśniane aspekty teoretyczne niektórych realizowanych zadań szkoleniowych, zwłaszcza nowych lub niewłaściwie rozwiązywanych problemów taktycznych, technicznych i organizacyjnych. W trzeciej części omówienia dokonuje się wnikliwej i wszechstronnej oceny pracy ćwiczących dowództw i wojsk.

Omówienie powinna cechować konkretność i obiektywizm. Zarówno w wypadku osiągnięć, jak i niedociągnięć należy wymieniać konkretne dowództwa, komórki organizacyjne, oficerów oraz pododdziały i żołnierzy.

W końcowej fazie omówienia kierownik ćwiczenia przedstawia uogólnione wnioski, w których wskazuje na stopień osiągnięcia celów ćwiczenia oraz przygotowania dowództw i wojsk do wykonywania właściwych dla nich zadań. Następnie stawia zdania dotyczące wykorzystania pozytywnych doświadczeń ćwiczenia oraz określa sposoby i terminy usunięcia w dalszym szkoleniu stwierdzonych niedociągnięć.

W miejscu omówienia oprócz „Planu przeprowadzenia ćwiczenia” należy prezentować dokumenty (graficzne i opisowe) wykonane przez ćwiczących wzorowo, jak i niewłaściwie. Ponadto w czasie omówienia ćwiczenia wskazane jest wykorzystanie środków audiowizualnych (np. slajdów, przeźroczy, video) oraz odtworzenie nagranych na taśmę rozmów ćwiczących prowadzonych przez środki łączności.

Z ćwiczeń na szczeblu pododdziałów dowodzenia i łączności nie opracowuje się sprawozdań. Kierownik ćwiczenia składa swemu bezpośredniemu przełożonemu ustny meldunek w dniu zakończenia ćwiczenia lub najpóźniej w dniu następnym. Układ i treść ustnego meldunku są takie jak sprawozdania pisemnego:

- rodzaj ćwiczenia,
- kryptonim,
- z kim przeprowadzone i w jakim terminie;
- temat ćwiczenia,
- główne cele szkoleniowe ćwiczenia,
- zasadnicze zagadnienia szkoleniowe,
- prowadzącego i miejsce prowadzenia ćwiczenia,
- skład uczestników ćwiczenia,
- treść i czas etapów,
- ocenę działania ćwiczących (z rozbiem na oceny ćwiczących dowódców i wojsk) z uwzględnieniem osiągnięć (negatywów),
- koszty ćwiczenia w ujęciu rzeczowym i finansowym,
- wnioski wynikające z ćwiczenia dotyczące dalszego szkolenia dowództw i wojsk, inne problemy związane z przeprowadzonym ćwiczeniem.

3. DOKUMENTY OPRACOWYWANE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

Wykaz dokumentów opracowywanych do ćwiczeń z pododdziałami dowodzenia i łączności na poszczególnych szczeblach dowodzenia

Nazwa dokumentu	kompania	batalion	pułk	brygada	Uwagi
<i>Dokumenty organizacyjne</i>					
1. Rozkaz organizacyjny w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia	1/	1/	x	x	1/w rozkazie dziennym
2. Plan przygotowania ćwiczenia		x	x	x	
3. Plan rekonesansu zespołu autorskiego			x	x	
4. Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia			x	x	
<i>Dokumenty dla kierownictwa ćwiczenia</i>					
1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia		x	x	x	
2. Plan pracy osobistej osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia			x	x	2/ w planie - konspekcie
3. Plan łączności kierownictwa ćwiczenia	2/	x	x	x	
4. Plan zabezpieczenia działań wojsk			x	x	
5. Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika	2/	x	x	x	
6. Plan podawania sytuacji	2/	x	x	x	
<i>Dokumenty dla ćwiczących</i>					
1. Założenie taktyczne	x	x	x	x	
2. Dokumenty specjalistyczne łączności (r-zy, zarządź., itp)	x	x	x	x	
3. Inne dokumenty pomocnicze (zestawienia, plany itp.)	x	x	x	x	

3.1. Dokumenty organizacyjne

Rozkaz w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia jest podstawowym dokumentem warunkującym działalność w tym zakresie. Składa się z części informacyjnej i rozkazującej.

W części informacyjnej podaje się:

- podstawę prowadzenia ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia;
- termin przeprowadzenia ćwiczenia;
- rejon (miejsce) przeprowadzenia ćwiczenia;
- stanowisko służbowe kierownika ćwiczenia.

W części rozkazującej podaje się:

- stanowiska, stopnie, nazwiska i imiona osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia, skład zespołów (grup) i pododdziałów pozoracji;
- sposób oznakowania kierownictwa ćwiczenia i strony przeciwnej (porozacji);
- skład ćwiczących;
- przedsięwzięcia zapewniające gotowość bojową w czasie ćwiczenia;
- zakres i sposób przygotowania dowództw i pododdziałów do udziału w ćwiczeniu; organizację łączności kierownictwa ćwiczenia i ochronę tajemnicy;
- ilości i rodzaje zużycia środków bojowych, mps oraz środków pozoracji pola walki;
- przedsięwzięcia zabezpieczenia logistycznego;
- sposoby zapobiegania stratom i szkodom oraz skład komisji do ich likwidacji;
- warunki bezpieczeństwa nie określone w regulaminach (instrukcjach);
- termin i miejsce przeprowadzenia szkolenia kierownictwa ćwiczenia;
- termin wręczenia ćwiczącym założeń taktycznych;
- termin gotowości do ćwiczenia, ćwiczących dowództw i wojsk oraz systemów łączności i informatyki;
- ubiór i wyposażenie kierownictwa ćwiczenia;
- termin i miejsce omówienia ćwiczenia.

Ponadto w rozkazie ujmuje się problemy udziału w ćwiczeniu pododdziałów i żołnierzy innych specjalności.

W wypadku adresowania przez dowódcę (kierownika ćwiczenia) zadań do określonych osób funkcyjnych może wydać on stosowne zarządzenie (wytyczne) konkretyzujące zadania wynikające z rozkazu w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia oraz innych dokumentów ćwiczenia.

Plan przygotowania ćwiczenia jest dokumentem, w którym przedstawia się koncepcję opracowania dokumentów i zorganizowania ćwiczenia. Określa się w nim przedsięwzięcia,

głównych wykonawców i współwykonawców, a także terminy ich realizacji. W planie ujmują się następujące przedsięwzięcia:

- prowadzenie rekonesansu "autorskiego";
- opracowanie zasadniczych dokumentów ćwiczenia,
- wręczenie ćwiczącym rozkazu (zarządzenia) lub wyciągu z nich w sprawie przygotowania ćwiczenia,
- przygotowanie miejsc pracy i logistycznego zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia;
- przygotowanie rejonu ćwiczenia;
- zabezpieczenie logistyczne ćwiczących;
- organizacja systemu łączności kierownictwa ćwiczenia;
- wręczenie ćwiczącym założeń taktycznego;
- przygotowanie się uczestników ćwiczenia do udziału w ćwiczeniu;
- prowadzenie szkolenia kierownictwa ćwiczenia;
- prowadzenie ewentualnej kontroli stanu przygotowania się uczestników ćwiczenia do udziału w ćwiczeniu;
- osiągnięcie gotowości do ćwiczenia przez kierownictwo i ćwiczących,
- inne przedsięwzięcia wynikające ze specyfiki ćwiczenia i jego przygotowania.

Z planem przygotowania ćwiczenia zapoznaje się wszystkie wymienione w nim osoby funkcyjne

Plan rekonesansu zespołu autorskiego opracowuje się w celu ujęcia jego przebiegu w ramy organizacyjne.

W planie rekonesansu ujmuje się:

- cel rekonesansu; termin jego przeprowadzenia;
- skład grupy rekonesansowej, punkty pracy, czas pracy i rozpatrywane na nich zagadnienia;
- środki transportowe wydzielone do zabezpieczenia pracy grupy rekonesansowej;
- miejsce zbiórki i czas wyjazdu;
- punkty i terminy spotkania z oficerami przybywającymi bezpośrednio do rejonu
- (miejsca) prowadzenia rekonesansu lub już w nim przebywającymi;
- drogi dojazdu na poszczególne punkty wraz z kalkulacjami czasowymi;
- sposób utrzymania łączności z garnizonem;
- inne zagadnienia wynikające ze specyfiki ćwiczenia.

Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia, opracowuje się w celu ujęcia w ramy organizacyjne i zapewnienia uzyskania wysokich efektów praktycznego przygotowania oficerów kierownictwa ćwiczenia (zespołów, grup) do wykonywania obowiązków w czasie ćwiczenia.

Ujmuje się w nim następujące problemy:

- wydanie wytycznych dotyczących pracy oficerów kierownictwa ćwiczenia (zespołów, grup);
- praktyczne przygotowanie się oficerów (zespołów, grup) do wykonywania obowiązków w czasie ćwiczenia;
- omówienie spraw organizacyjnych,
- inne, wynikające ze specyfiki ćwiczenia i warunków jego organizacji.

Do planu szkolenia kierownictwa załącza się wykaz uczestników szkolenia oraz wykaz miejsc przygotowania się do ćwiczenia poszczególnych zespołów (grup). Ponadto do szkolenia w terenie, jako załącznik na mapie, opracowuje się "Plan instruktażu kierownictwa ćwiczenia"

W planie tym ujmuje się:

- cel instruktażu;
- czas i miejsce prowadzenia;
- zabezpieczenie materiałowe i środki transportowe;
- wskazówki organizacyjno – metodyczne;
- drogi przejazdu i kalkulacje czasowe;
- punkty pracy i zagadnienia na nich rozpatrywane;
- inne zagadnienia wynikające ze specyfiki ćwiczenia i warunków jego prowadzenia.

3.2. Dokumenty dla kierownictwa ćwiczenia

Plan przeprowadzenia ćwiczenia jest podstawowym dokumentem warunkującym przeprowadzenie ćwiczenia specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności. Wyraża on rozwiniętą taktyczną i metodyczną i merytoryczną koncepcję jego przeprowadzenia. Składa się z części graficznej i opisowej. Stanowi podstawę do opracowania pozostałych dokumentów ćwiczenia.

Część graficzną - opracowuje się na mapie na podstawie "tła" operacyjno - taktycznego szczebla dowodzenia, dla którego ćwiczący zapewnia dowodzenie zgodnie z przeznaczeniem.

Mapę opisuje się podając:

- tytuł, temat ćwiczenia, termin prowadzenia, podpis kierownika ćwiczenia (stanowisko, stopień, imię i nazwisko).

Na mapę wrysowuje się:

- umowną granicę między stronami (jeżeli wynika to z potrzeb ćwiczenia);
- położenie wyjściowe wojsk i zamiary walki stron (w niezbędnym zakresie do przeprowadzenia ćwiczenia specjalistycznego);
- stacjonarne elementy infrastruktury telekomunikacyjnej wojskowej i cywilnej (zabezpieczenia logistycznego);
- elementy zamiaru walki dowódcy szczebla, dla którego ćwiczący zapewnia dowodzenie na cały czas trwania ćwiczenia (w niezbędnym zakresie do przeprowadzenia ćwiczenia specjalistycznego);
- zadania bojowe szczebla, dla którego ćwiczący zapewnia dowodzenie (w niezbędnym zakresie do przeprowadzenia ćwiczenia specjalistycznego);
- podział ćwiczenia na etapy (temat, czas trwania, zagadnienia szkoleniowe);
- rozwijane elementy systemu łączności;
- rejony stanowisk dowodzenia kierownictwa ćwiczenia (punkty kierowania ćwiczeniem);
- system łączności w ramach którego ćwiczący wykonuje zadania (w niezbędnym zakresie).

Dodatkowo - jeżeli nie pokrywają się z położeniem wyjściowym stron - rzeczywiste rejony wyjściowe ćwiczących wojsk i terminy ich zajęcia.

Zarys rozwoju sytuacji taktycznej i łączności jest elementem graficznej części planu przeprowadzenia ćwiczenia, wyrażający koncepcję rozegrania poszczególnych sytuacji w czasie trwania ćwiczenia oraz przedstawiający rozwój działań wojsk własnych i przeciwnika. Opracowuje się go w ten sposób, że na mapie zamiaru stron lub na oddzielnej mapie wrysowuje się zarys zasadniczych sytuacji taktycznych i łączności, które mogą być rozegrane w ćwiczeniu, opisując obok etap, czas i zagadnienia szkoleniowe przewidywane do przerobienia w toku rozgrywania tych sytuacji. Kierownictwo tak powinno kierować działaniami, by bez ingerencji w decyzje ćwiczących doprowadzić do ustalonej zawczasu sytuacji. W zarysie rozwoju sytuacji podaje się szczegółowe sytuacje dwa szczeble niżej (w ćwiczeniach od szczebla kompanii) od ćwiczącego z uwzględnieniem dokładnego położenia poszczególnych

ćwiczących elementów i pododdziałów dowodzenia i łączności. Zarys sytuacji daje podstawę do sporządzania kolejnych dodatkowych rozkazów, zarządzeń lub założeń taktycznych.

Część opisową - opracowuje się w formie opisowej i tabelarycznej podając tytuł dokumentu, a następnie w punktach:

- I. temat ćwiczenia;
- II. cele szkoleniowe ćwiczenia,
- III. główne zagadnienia szkoleniowe;
- IV. miejsce i czas trwania ćwiczenia;
- V. skład uczestników ćwiczenia;
- VI. skład biorących udział w ćwiczeniu stron ze szczególnym uwzględnieniem elementów walki radioelektronicznej;
- VII. dotychczasowe działania, położenie wyjściowe stron (w niezbędnym zakresie ogólny zamiar walki) ;
- VIII. organizację łączności i informatyki kierownictwa ćwiczenia;
- IX. termin, sposób i miejsce omówienia ćwiczenia,
- X. dane dodatkowe:

1. dotyczące poszczególnych etapów ćwiczenia: temat etapu; zagadnienia szkoleniowe; czas trwania etapu (astronomiczny i operacyjny);

W tabeli dotyczącej ich przebiegu kolejno ujmuje się: czas, czynności kierownika ćwiczenia, czynności ćwiczących, działania zespołów (grup), pododdziałów pozorowania, imitacji itp.

2. limity kilometrów i motogodzin;
3. limity środków bojowych i środków pozoracji pola walki i działań przeciwnika;
4. organizację, zadania i harmonogramy pracy grup strukturalnych ćwiczenia (np. pozorowania pola walki i działań przeciwnika, itd.);
5. warunki bezpieczeństwa;
6. sposób zajęcia rejonów wyjściowych do ćwiczenia i powrotu ćwiczących wojsk do garnizonów;
7. planowane koszty ćwiczenia (obliczone według załącznik)

Plan pracy osobistej osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia - opracowuje się w formie opisowej i tabelarycznej na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia. O zakresie merytorycznym planu decyduje kierownik ćwiczenia.

Plan łączności kierownictwa ćwiczenia - opracowuje się w formie schematów (szkiców). Ilustruje on sposób organizacji łączności kierownictwa ćwiczenia z wyszczególnieniem rodzajów łączności i ilości kanałów. W planie przedstawia się organizację: łączności radiowej; radioliniowej i przewodowej; wojskowej poczty polowej; zabezpieczenia informatycznego, zestawienie sił i środków łączności

Plan łączności stanowi podstawę do opracowania zarządzenia (wytycznych) w sprawie organizacji systemu łączności kierownictwa ćwiczenia.

Do zarządzenia (wytycznych) łączności załącza się następujące dokumenty eksploatacyjne:

- tabele danych radiowych i radioliniowych;
- tabele kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności oraz sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych;
- wytyczne do organizacji łączności oraz bezpieczeństwa łączności;
- wytyczne do organizacji zabezpieczenia informatycznego;
- spis abonentów central telefonicznych (według potrzeb).

Do ćwiczeń na szczeblu kompanii nie opracowuje się planu łączności, a organizację łączności przedstawia się w Planie - konspekcie kierownika ćwiczenia.

Plan zabezpieczenia działań wojsk opracowuje się na mapie o dużej skali obejmującej rejon ćwiczeń i teren przyległy. Stanowi on podstawowy dokument pracy pomocnika kierownika ds. działań taktycznych w zakresie kierowania grupami (pododdziałami, obsługami) wchodzącymi w skład zespołu zabezpieczenia działań taktycznych.

Mapę opisuje się tytułem dokumentu i rysowuje się:

- rejony wyjściowe ćwiczących wojsk i terminy ich zajęcia;
- zasadnicze rubieże położenia ćwiczących pododdziałów w rozgrywanych epizodach działań bojowych;
- ogólne rubieże położenia występujących umownie sąsiadów ćwiczących wojsk;
- odcinki zapór inżynierskich;
- rejony imitacji ognia artylerii i uderzeń lotnictwa;
- rejony pożarów i zniszczeń;
- rejony skażeń środkami pozorowania skażeń promieniotwórczych i chemicznych;
- punkty kierowania ćwiczeniem;
- rejony ześrodkowania wojsk po zakończeniu ćwiczenia.

Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika stanowi podstawę pracy dowódcy pododdziałów (grup) pozoracji i imitacji pola walki oraz działań przeciwnika. Opracowuje się go na mapie o dużej skali z legendą. Ma na celu umożliwienie stwarzania w czasie ćwiczeń sytuacji typowych dla rzeczywistego pola walki.

Na mapę wrysowuje się:

- odcinki zapór inżynierskich (pól minowych, grup min, barykad itp.);
- rejony (odcinki) imitacji ognia artylerii i uderzeń lotnictwa przeciwnika;
- rejony (odcinki, strefy) pozorowania pożarów i zniszczeń;
- rejony (odcinki, strefy) pozorowania skażeń promieniotwórczych i chemicznych;
- sposób przejścia (pokonania, przekraczania) wojsk przez rejony (odcinki, strefy) pozorowania pola walki;
- rejon wyjściowy pododdziałów (grup) pozorowania pola walki i działań przeciwnika oraz ześrodkowania po zakończeniu pozorowania;
- przewidywane rubieże położenia pododdziałów (grup) pozorowania działań przeciwnika w rozgrywanych sytuacjach;
- punkty kierowania ćwiczeniem;
- zestawienie sił i środków wydzielonych do pozorowania pola walki i działań przeciwnika.

W legendzie do planu podaje się:

- tytuł dokumentu;
- cele pozorowania pola walki i działań przeciwnika;
- ogólny sposób pozorowania pola walki;
- szczegółowe rozliczenie sił i środków pozorowania pola walki według rejonów (odcinków, stref, pól);
- ogólny sposób pozorowania działań przeciwnika;
- szczegółowe rozliczenie sił i środków pozorowania działań przeciwnika według poszczególnych rubieży.

W formie załączników do planu zwykle opracowuje się:

- grafik kierowania pozorowaniem pola walki;
- schemat łączności kierowania pododdziałami (grupami) pozorowania pola walki i działań przeciwnika.

Plan pozorowania sytuacji opracowuje się na podstawie położenia stron oraz bieżącej oceny działania ćwiczących. Plan ten powinien zawierać następujące dane:

- nadawców informacji;
- adresatów dla których przeznaczone są informacje;
- treść poszczególnych podawanych informacji;
- czas przekazania informacji.

Informacje przekazywane ćwiczącym powinny uwzględniać bieżącą sytuacją taktyczną, przewidywane straty w sprzęcie łączności i informatyki oraz wyzwać u ćwiczących inicjatywę w rozwiązywaniu kolejnych zadań łączności

3.3. Dokumenty dla ćwiczących

Założenie taktyczne (operacyjne) jest jednym z podstawowych dokumentów dla ćwiczących. Dla bndow szczebla taktycznego opracowuje się założenie taktyczne, natomiast dla ćwiczących jednostek łączności szczebla operacyjnego opracowuje się założenie operacyjne. Założenie taktyczne (operacyjne) ma na celu przekazanie ćwiczącym niezbędnych danych o położeniu wojsk własnych i przeciwnika oraz zadaniach bojowych, wykonywanych przez pododdziały i oddziały, a także o decyzjach dowódców i kierowników zespołów łączności i informatyki do dalszych działań.

Informacje zawarte w założeniu powinny pozwolić na pełne zrozumienie przez ćwiczących sytuacji taktycznej (operacyjnej) oraz uświadomić ćwiczącym warunki w jakich realizowane będą zadania łączności.

Podstawę do jego opracowania stanowi plan przeprowadzenia ćwiczenia. Dla kompanii dowodzenia i łączności oddziału założenia taktyczne przekazuje się ustnie, a dla bndow ZT, batalionów BŁ, (pdow, prlk) w formie dokumentu, składającego się części opisowej i graficznej.

Część opisowa założenia taktycznego (operacyjnego) powinna zawierać:

- sytuację ogólną wojsk własnych i przeciwnika,
- sytuację szczegółową łączności przeciwnika i ćwiczącego pododdziału dowodzenia i łączności;
- dane dodatkowe;
- pracę do wykonania przez ćwiczących.

Sytuacja ogólna wojsk własnych i przeciwnika powinna zawierać dotychczasowy charakter działań stron i ogólne położenie ich wojsk z zasady o jeden szczebel wyżej od szczebla dla którego opracowane jest założenie. Ta część założenia powinna zawierać również ogólne wiadomości odnośnie sytuacji łączności przeciwnika, jak i wojsk własnych. Szczegółowość przedstawiania sytuacji ogólnej zależeć będzie od potrzeb ćwiczenia, a głównie od problemów łączności zamierzonych do rozwiązania w czasie ćwiczenia

Sytuacja szczegółowa zawiera szczegółowe informacje o położeniu i dotychczasowym działaniu wojsk własnych i przeciwnika. Sytuacja szczegółowa powinna zawierać informacje o położeniu ćwiczących pododdziałów. Powinna umożliwiać ćwiczącemu dowódcy pododdziału dowodzenia i łączności oraz oficerom jego sztabu rozpoczęcie procesu pracy nad wypracowaniem koncepcji działania ćwiczącego pododdziału.

Do podstawowych informacji przekazywanych ćwiczącym w sytuacji szczegółowej należą:

- dane dotyczące składu, położenia i wykonywanych zadań przez ćwiczące pododdziały dowodzenia i łączności;
- stan środków łączności mających wpływ na wykonanie zadań łączności;
- straty w ludziach i w podstawowym sprzęcie łączności.

Część informacji szczegółowych dotyczących położenia wyjściowego ćwiczących może być przedstawiona graficznie na mapie lub kalce.

Dane dodatkowe powinny zawierać pozostałe, nie przedstawione wcześniej, a ważne dla ćwiczących informacje. Mogą to być:

- informacje o realizacji zadań łączności realizowanych przez przełożonego na korzyść ćwiczących;
- informacje o infrastrukturze telekomunikacyjnej terenu ćwiczeń;
- informacje o terminach i sposobach składania meldunków;
- inne informacje.

Praca do wykonania określa zakres przygotowania się szkolonych do ćwiczenia, zadania, czynności i dokumenty jakie ćwiczący mają wykonać.

Część graficzna - opracowana na mapie "Położenie wojsk o ... (godzina, data)". Po stronie wojsk własnych wrysowuje się wszystkie informacje, jak na mapie "Położenie stron". Po stronie przeciwnika wrysowuje się jedynie niezbędne elementy jego ugrupowania

bojowego, systemu łączności, walki radioelektronicznej i inne informacje potrzebne do właściwej jego oceny dalszego działania.

Założenie taktyczne może zawierać załączniki. Załącznikiem może być mapa lub karta zawierająca szczegółowy stan systemu łączności, położenie pododdziałów dowodzenia i łączności oraz ogólne położenie innych rodzajów wojsk i wojsk przeciwnika. Innymi załącznikami mogą być:

- sytuacja rozpoznawcza (szczególnie dane dotyczące sił i środków walki radioelektronicznej przeciwnika);
- sytuacja logistyczna.

W przypadku ćwiczenia wieloetapowego, w którym mają miejsce przeskoki operacyjne, wymagane są kolejne założenia taktyczne. Założenia te powinny zawierać niezbędną ilość informacji zapewniającą rozwiązywanie problemów łączności danego etapu ćwiczenia. W celu zmuszenia ćwiczących do aktywnego współdziałania z podwładnymi treść nowych informacji powinna być zwięzła.

Rozkazy (zarządzenie) operacyjne (bojowe) stanowią formę przekazania podległym dowódcom niezbędnych szczegółów do dalszego działania. Przekazanie rozkazu bojowego ćwiczącym może nastąpić razem z przekazaniem założenia do ćwiczenia lub po zapoznaniu się ćwiczących z założeniem, w czasie określonym przez kierownika. Treści rozkazów nie należy umieszczać w założeniach taktycznych.

W ćwiczeniu kompanii z bdo oddziału rozkazy i zarządzenia wydaje się ustnie, natomiast w ćwiczeniach z pododdziałami dowodzenia i łączności ZT, BŁ, (prlk, pdow) w formie pisemnej.

Dokumenty pomocnicze można opracowywać w formie zestawień, schematów, planów.

Ważną czynnością w procesie przygotowania ćwiczenia jest dopuszczenie do ćwiczeń planowanych pododdziałów dowodzenia i łączności. Zgodnie z kompetencjami za przygotowania do ćwiczeń taktyczno - specjalnych odpowiadają dowódcy pododdziałów. Za organizację i przeprowadzenie sprawdzianu odpowiedzialny jest przełożony organizujący ćwiczenie, natomiast bezpośrednim organizatorem - kierownik ćwiczenia. Sprawdzian może przyjąć formę egzaminu, zajęć praktycznych, zajęć indywidualnych (sprawdzenie przygotowania taktycznego dowódców pododdziałów, oficerów sztabu).

Podczas sprawdzianu realizuje się:

- sprawdzenie stopnia gotowości bojowej pododdziału dowodzenia i łączności;

- sprawdzenie stopnia przygotowania dowództw i sztabów do dowodzenia i kierowania pododdziałem dowodzenia i łączności;
- sprawdzenie realizacji wybranych zagadnień szkoleniowych;
- ujawnienie niedociągnięć w wyszkoleniu i przygotowaniu pododdziału do wykonywania zadań łączności;
- ustalenie przyczyn powstania niedociągnięć oraz sposób ich eliminacji;
- sprawdzenie wiadomości dowództwa pododdziału dowodzenia i łączności odnośnie warunków bezpieczeństwa obowiązujących w czasie ćwiczeń.

Sprawdziany należy zakończyć w takim terminie, by umożliwić usunięcie niedociągnięcia:

- dla kł bdown oddziału - 3-5 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia;
- dla kł bdown ZT - 5-7 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia;
- dla batalionu z BŁ, (pdow, prlk) - 7-10 przed rozpoczęciem ćwiczenia.

Z przeprowadzonych sprawdzianów nie sporządza się protokołów lecz wyniki ogłasza się w rozkazie dziennym przełożonego zarządzającego sprawdzian.

Do ćwiczenia może być dopuszczony pododdział, który uzyskał ogólną ocenę pozytywną, a z każdego działu nie niższą niż 3,00

ZAKOŃCZENIE

Treścią ćwiczeń taktyczno-specjalistycznych z pododdziałami dowodzenia i łączności powinno być przede wszystkim szkolenie (doskonalenie, trenowanie i zgrywanie) załóg, drużyn, dowódców aparatowni, pododdziałów.

Od poziomu wyszkolenia pododdziałów dowodzenia i łączności zależeć będzie poziom dowodzenia wojskami. To właśnie posiadany poziom wyszkolenia załóg, drużyn i całych pododdziałów dowodzenia i łączności decydować będzie w głównej mierze o sprawności systemu dowodzenia wojskami. Dlatego też w szkoleniu wojsk łączności wielką rolę powinno przywiązywać do ćwiczeń. Jest wielkim błędem w codziennej praktyce szkoleniowej wojsk, że pododdziały dowodzenia i łączności wykorzystywane są tylko do zabezpieczenia ćwiczeń dowództw wojsk operacyjnych. W tego rodzaju ćwiczeniach, dowódcy pododdziałów dowodzenia i łączności ograniczają się do realizacji zadań stawianych przez ćwiczącego dowódcę. Praktyka szkoleniowa wymaga jednak, by również osoby funkcyjne łączności, w tym dowódcy pododdziałów dowodzenia i łączności sami opracowywali ćwiczenia taktyczno-specjalistyczne. Posiadanie wiedzy z zakresu przygotowania, planowania i przeprowadzenia ćwiczenia jest bardzo istotne. Pomaga to w wyszkoleniu, zgraniu załóg, jak i samych dowódców w czasie własnego ćwiczenia. Istotą ćwiczeń taktyczno-specjalistycznych, jest również szkolenie osób funkcyjnych w takich rolach, jak: kierownika ćwiczenia, autora ćwiczenia (zespołu autorskiego) i innych zespołów, które są opracowują odpowiednie dokumenty ćwiczenia. Dlatego też poznanie metodyki postępowania w przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktyczno-specjalistycznych jest bardzo ważne. Temu też celowi służyło niniejsze opracowanie.

BIBLIOGRAFIA

1. Halik J.: System szkolenia WŁad SZ RP w czasie pokoju cz. I, II, III, Warszawa AON 200
2. Halik J.: Ćwiczenia taktyczne i operacyjne jako forma kształcenia w wyższej uczelni wojskowej, AON, Warszawa 1997
3. Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowódcami i sztabami w SZ RP, Sygn. Szt. Gen. WP 1448/95, Warszawa 1995
4. Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych z wojskami w SZ RP, Sygn. Szkol.. 772/95 Szt. Gen WP, Warszawa 1995
5. Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, praca zbiorowa (red. B. Szulc), AON, Warszawa 1993
6. Rola i znaczenie ćwiczeń wojskowych w szkoleniu operacyjno-taktycznym kadr dowódczo-sztabowych, Materiały z seminarium naukowego) przeprowadzonego w dniu 23 marca 2001 r., AON, Warszawa 2001
7. Wołęjszo J., Halik J., Ćwiczenia wojskowe SZ RP w aspekcie interoperacyjności w ramach NATO, AON Warszawa 2003

I. TEMAT ĆWICZENIA:

II. CELE ĆWICZENIA:

1. Zgrywać:.....
2. Doskonalić:.....
3. Sprawdzić:.....

III. GŁÓWNE ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:

IV. MIEJSCE I CZAS TRWANIA ĆWICZENIA:

Rejon poligonu.....od.....do.....
(godz.data) (godz. data)

V. SKŁAD BOJOWY STRON:

- „NIEBIESCY”.....
- „CZERWONI”.....

VI. DOTYCHCZASOWE DZIAŁANIA, POŁOŻENIE WYJŚCIOWE STRON
I OGÓLNY ZAMIAR STRON:

- „NIEBIESCY”.....
- „CZERWONI”.....

VII. ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI I INFORMATYKI:

VIII. TERMIN, MIEJSCE I SPOSÓB OMÓWIENIA ĆWICZENIA:

IX. DANE DODATKOWE:

I. PODZIAŁ ĆWICZENIA NA ETAPY:

ETAP I:.....
(temat etapu)

Zagadnienia szkoleniowe etapu:.....
1) .....
2) .....
3) .....

CZAS TRWANIA ETAPU: astronomiczny.....
operacyjny.....

Lp.	Czas	Czynności kierownika ćwiczenia	Czynności ćwiczących	Działanie zespołów (gr.) pododdz. pozorujących	Uwagi
1	2	3	4	5	6

itp.

2. LIMITY:

		LIMITY						LIMITY	
Lp.	Jednostka							rdst	mtg

B.S. - .....

O.N. - .....

3. LIMITY ŚRODKÓW BOJOWYCH I ŚRODKÓW POZORACJI POLA WALKI:

Lp.	AMUNICJA STRZELECKA									NB. OŚWIETLAJACE	
	JEDNOSTKA										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
ŚRODKI SAPERSKIE											

4. ORGANIZACJA POZOROWANIA POLA WALKI I DZIAŁANIA PRZECIWNIKA:

5. WARUNKI BEZPIECZEŃSTWA:

6. SPOSOBY ZAJECIA REJONÓW WYJŚCIOWYCH DO ĆWICZENIA I POWROTU
ĆWICZĄCYCH DOWÓDZTW I WOJSK DO GARNIZONU:

7. OKREŚLENIE PLANOWANYCH KOSZTÓW PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA:

PLAN PRACY KIEROWNIKA ĆWICZENIA

Lp.	Czas	CZYNNOŚCI			Uwagi
		Kierownika ćwiczenia	Ćwiczących	Zastępców kierownika ćwiczenia	
1	2	3	4	5	6
ETAP 1.					
<hr/>					

KIEROWNIK ĆWICZENIA

.....

PLAN PRACY POMOCNIKA KIEROWNIKA ĆWICZENIA ds. TAKTYCZNYCH

Lp.	Czas	CZYNNOŚCI			Uwagi
		Kierownika ćwiczenia	Ćwiczących	Zastępców kierownika ćwiczenia	
1	2	3	4	5	6
ETAP 1.					
<hr/>					

KIEROWNIK ĆWICZENIA
ds. TAKTYCZNYCH

.....

KARTA OCENY ĆWICZENIA

przeprowadzonego z ..... w dniach.....

Numer			DZIAŁY	Ocena za:		
			PODZIAŁY			
			ZAGADNIENIA			
1	2	3	4	5	6	7
1. DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNA DOWÓDZTW						
1. PRZYGOTOWANIE DOWÓDZTW DO WYKONYWANIA ZADAŃ W WARUNKACH DZIAŁAŃ BOJOWYCH						
	1	Przygotowanie osób funkcyjnych dowództw do wypełniania obowiązków na etatowych stanowiskach służbowych w warunkach działań bojowych				
	2	Rozwinięcie stanowiska dowodzenia (miejsc pracy) oraz przygotowanie ich pod względem łączności, informatyki, zabezpieczenia logistycznego, inżynieryjnego, ochrony i obrony				
	3	Znajomość położenia i realizacja zadań zawartych w założeniu taktycznym do ćwiczenia				
2. PRZYGOTOWANIE DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH						
	1	Ustalenie zamiaru (konceptji) działania pododdziału, jego zgodności z decyzją przełożonego i otrzymanym zadaniem bojowym				
	2	Wypracowanie decyzji użycia pododdziałów dowodzenia i łączności				
	3	Określenie i postawienie zadań łączności i informatyki do wykonania przez pododdziały				
	4	Określenie i postawienie wytycznych do współdziałania				
	5	Określenie zadań i organizacji zabezpieczenia bojowego				
	6	Określenie zadań i organizacji zabezpieczenia logistycznego				
	7	Ustalenie i organizacja systemu dowodzenia				
	8	Jakość i terminowość wykonywania dokumentów łączności i informatyki				
	9	Spójność opracowywanych dokumentów w komórkach (sekcjach) organizacyjnych				

1	2	3	4	5	6	7
3. DOWODZENIE ELEMENTASMI SYSTEMU DOWODZENIA, ŁĄCZNOŚCI I INFORMATYKI						
	1	Treść i forma zadań, czas doprowadzenia och do wykonawców				
	2	Skrytość i ciągłość dowodzenia pododdziałami dowodzenia, łączności i informatyki				
	3	Skuteczność doraźnego oddziaływania na zmienność pola walki, dowodzenia pododdziałami i kierowanie systemem łączności				
OCENA ZA DOWÓDZTW						
2. DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNA PODODDZIAŁÓW						
1. PRZYGOTOWANIE PODODDZIAŁÓW DO WYKONYWANIA ZADAŃ						
	1	Stopień ukompletowania sprzętu łączności i informatyki oraz wyposażenia indywidualnego				
	2	Stan utrzymania wyposażenia pododdziałów				
	3	Stopień sprawności sprzętu łączności i informatyki				
	4	Zdolność załóg i obsług do samodzielnego usuwania uszkodzeń i niesprawności.				
2. WYKONYWANIE ZADAŃ ŁĄCZNOŚCI						
	1	Rozmieszczenie pododdziałów w rejonie wyjściowym				
	2	Rozmieszczenie pododdziałów w rejonie wykonywania zadania.				
	3	Manewr (marsz) pododdziałami, elementami łączności, terminowość wykonania.				
	4	Praktyczna realizacja zadań przez pododdziały.				
	5	Utrzymanie (odtworzenie) zdolności bojowej pododdziałów dowodzenia, łączności i informatyki.				
OCENA ZA DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNĄ WOJSK						
OGÓLNA OCENA ZA ĆWICZENIE						

OGÓLNA OCENA ZA ĆWICZENIE.....

PLAN OMÓWIENIA ĆWICZENIA

(rodzaj ćwiczenia, czas przeprowadzenia, z kim było prowadzone)

na temat.....

Lp.	Czas	Zagadnienia do omówienia	Odpowiedzialny	Miejsce	Uczestnicy	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
1		Podanie tematu, celu i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia.	Kierownik ćwiczenia			
2		Zapoznanie z zamiarem ćwiczenia i jego realizacja	Autor ćwiczenia			
3		Omówienie przebiegu ćwiczenia według etapów	Kierownik ćwiczenia			

AUTOR ĆWICZENIA

.....
(stopień, imię i nazwisko)

ZASADY OBLICZANIA KOSZTÓW ĆWICZEŃ Z PODODDZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

Ćwiczenia z pododdziałami dowodzenia i łączności - ze względu na udział dużych sił i wykorzystanie wielu środków - są ważną pozycją w wydatkach na szkolenie tych szczebli, na których są prowadzone, a także w skali sił zbrojnych

Wydatki ponoszone z tytułu prowadzenia ćwiczenia mogą przybierać formę wydatków planowanych oraz rzeczywistych kosztów ćwiczeń. Dla uproszczenia przyjęto nazwy: koszty planowane i rzeczywiste.

Bez względu na formę, planowane oraz rzeczywiste koszty obejmują wydatki związane, między innymi z:

- eksploatacją uzbrojenia i sprzętu technicznego;
- zużyciem amunicji, materiałów wybuchowych, środków pozoracji pola walki itp., utrzymaniem ćwiczących wojsk

Planowane i rzeczywiste koszty eksploatacji uzbrojenia i sprzętu technicznego (łącznie z amortyzacją) oblicza się, mnożąc liczbę jednostek eksploatacyjnych danego sprzętu (np.: godzin pracy, przebiegu kilometrów) przez obowiązujące wskaźniki eksploatacyjno - ekonomiczne, a wynik wpisuje się do zestawienia przedstawionego w tabeli 1

Koszty zużycia amunicji, materiałów wybuchowych, środków pozorowania pola walki oraz innych rodzajów środków używanych w ćwiczeniach oblicza się na podstawie obowiązujących cenników tych środków wydanych przez właściwe (centralne) organa (instytucje) i wpisuje do zestawienia ujętego w tabeli 3. Koszty utrzymania wojsk obejmują:

- wyżywienie żołnierzy rezerwy i pracowników wojska biorących udział w ćwiczeniu;
- dodatki żywnościowe przysługujące wszystkim żołnierzom według obowiązujących norm;
- uposażenia żołnierzy rezerwy wraz z należnymi dodatkami za czas trwania ćwiczenia;
- zużycie umundurowania i wyposażenia specjalnego żołnierzy zawodowych;
- zużycie umundurowania żołnierzy rezerwy;
- wydatki finansowe związane z przejściowym zakwaterowaniem (żołnierzy zawodowych, pracowników wojska, zaproszonych gości) w hotelach i innych pomieszczeniach noclegowych;

- o zakwaterowanie żołnierzy służby zasadniczej i rezerwistów w okresie ćwiczenia (wartość zużytych namiotów, opału itp.);
- o dodatek operacyjny przysługujący żołnierzom zawodowym za czas trwania ćwiczenia;
- o żywienie zaproszonych gości;
- o przewozy wojskowymi transportami kolejowymi żołnierzy, sprzętu technicznego
- o i zaopatrzenia

Utrzymanie wojsk oblicza się na podstawie obowiązujących norm i tabel należności, stawek i taryf oraz wskaźników finansowych określonych przez właściwe centralne organa (instytucje), koszty te wpisuje się w zestawienie przedstawione w tabelach 4 i 5. Natomiast inne koszty obejmują między innymi:

- odszkodowania za szkody wyrządzone w czasie ćwiczeń podmiotom gospodarczym oraz osobom prywatnym;
- wydatki kartograficzne - kancelaryjne;
- wydatki kulturalno - oświatowe,
- wydatki z tytułu przejazdów uczestników ćwiczeń (diety, ryczałty za dojazdy itp.);
- inne wydatki

Planowane w ćwiczeniach inne koszty określa się według norm szacunkowych, a w kosztach rzeczywistych -- na podstawie dowodów rachunkowych, komisyjnych protokołów itp. Ich zestawienie sporządza się według tabeli 6.

Zestawienie planowanych i rzeczywistych kosztów ćwiczeń z wojskami sporządza się, sumując poszczególne grupy kosztów podane są w tabeli 1 - 6.

Formularz zestawienia kosztów ćwiczeń przedstawia tabela 7.

Tabela 1

Zestawienie potrzebnych środków materiałowych wynikających z planowania (prowadzenia) ćwiczeń specjalistycznych z pododdziałami dowodzenia łączności i informatyki

Element struktury	Skład kierownictwa i ćwiczących	Rodzaj, liczba sprzętu (szt)		Norma na jednost. sprzętu	Środki materiałowe (łącznie)							
		TO	sam		limit (km)	mt	paliwo (l)	amunicja mat. Wyb.				
Kierownictwo					TO	sam	agregaty	ON	BS			
Razem												
Ćwiczące dowództwo												
Razem												
Pododdziały												
Razem												
Razem za ćwiczenie												

Tabela 2

Zestawienie kosztów eksploatacji uzbrojenia i sprzętu podczas ćwiczenia

Lp	Nazwa uzbrojenia sprzętu	Liczba sprzętu	Jednostak res. techn.	Koszt eksploatacji na jed. resursu			Łączna liczba jed. resursu techn.	Łączny koszt eksploatacji		
				z amortyzacją	bez amortyzacji	w tym mps		z amortyzacją	bez amortyzacji	w tym mps

Tabela 3

Zestawienie kosztów zużycia amunicji i innych środków podczas ćwiczenia

Lp	Rodzaj środka	Jednostka miary	Cena jednostkowa	Ilość	Koszt ogólny	Uwagi
	RAZEM KOSZTY	X	X	X		

Tabela 4

Zestawienie kosztów przewozu wojsk lub zaopatrzenia transportem kolejowym

Lp	Rodzaj transportu	Rodzaj i liczba wagonów w transporcie	Liczba osi w transporcie			Odległ. przew. (km)	Stawka za oś (km/zL)	Koszt przew (6X7X8)	+ Oplaty dodatk. VAT (zł)	Łączny koszt transportu
			całkowita	w tym z przekroczoną skrajnią	razem (4+5)					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Tabela 5

Zestawienie kosztów utrzymania podczas ćwiczenia

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osobodni	Jednostkowy (dzienny) koszt				Koszty całkowite				Uwagi		
			wyżywienie	umundurowanie	zakwaterowanie	inne	wyżywienie	umundurowanie	zakwaterowanie	inne		razem	
1	Kadra zawodowa												
2	Oficerowie, podoficerowie												
3	Żołnierze zasadniczej służby												

Zestawienie kosztów ćwiczenia

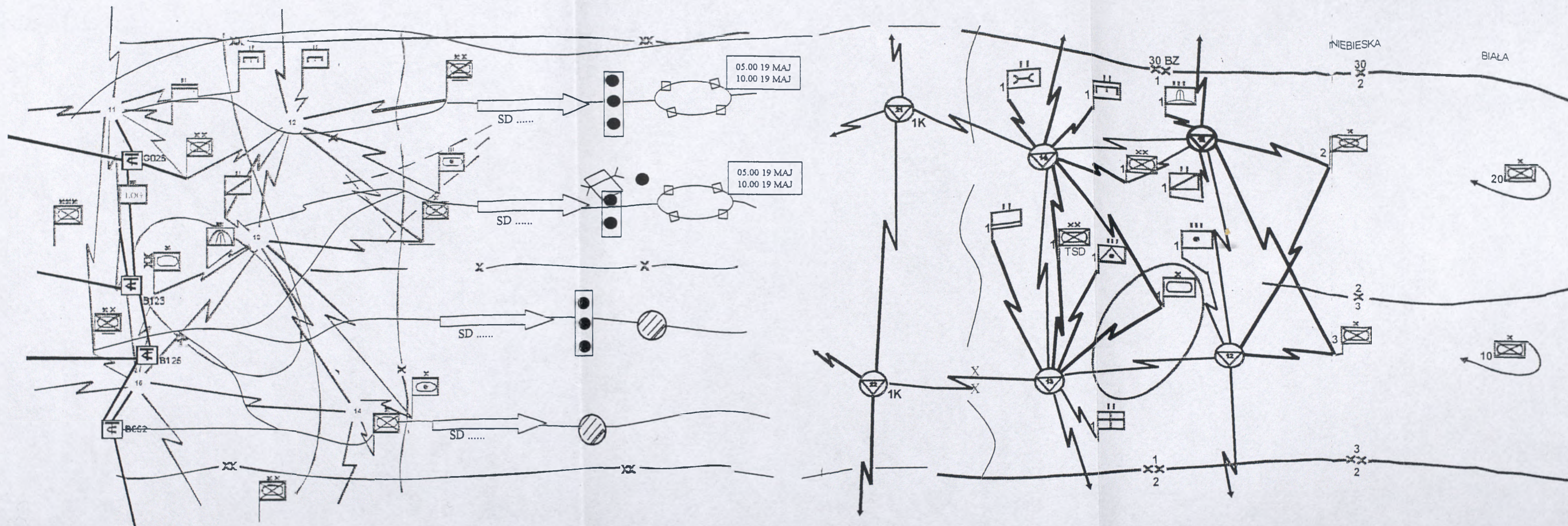
Lp	Rodzaje kosztów	Koszt	uwagi
1	Odszkodowanie za wyrządzone szkody		
2	Wydatki kartograficzne		
3	Wydatki kulturalno-oświatowe		
4	Wydatki z tytułu przejazdu uczestników ćwiczenia		
5	Wydatki kancelaryjne		
6	Inne wydatki		
	RAZEM KOSZTY		

Zestawienie kosztów ćwiczenia

Lp	Rodzaje kosztów	Koszt	uwagi
1	Koszty eksploatacji uzbrojenia i sprzętu technicznego		
2	Koszty zużycia amunicji, MW itp.		
3	Koszty utrzymania		
4	Koszty przewozu pododdziałów zaopatrzenia transportem kolejowym		
5	Inne koszty		
6	Inne wydatki		
7	Inne wydatki		
	RAZEM KOSZTY ĆWICZENIA		

PLAN
PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA SPECJALISTYCZNEGO Z PODODZIAŁAMI DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI 30 DZ
/CZĘŚĆ GRAFICZNA/

Załącznik 6

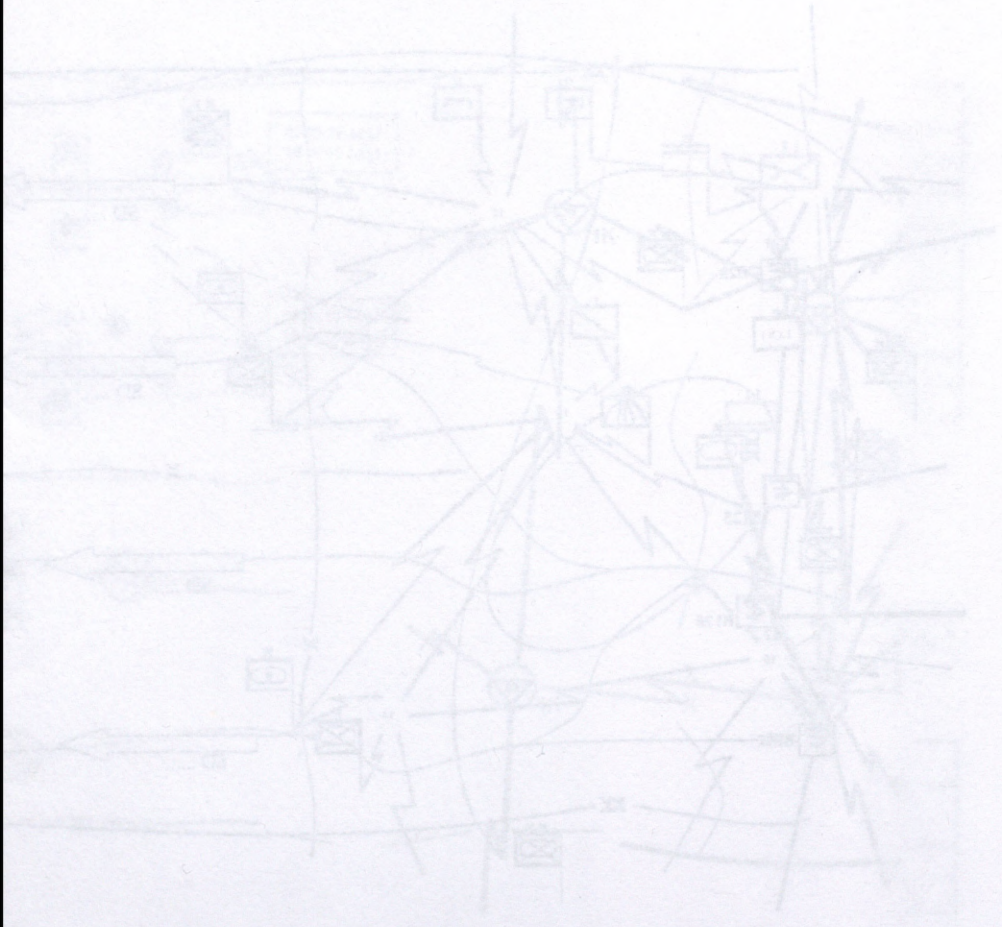

ETAP I	ALARM BOJOWY, MARSZ DO RW, ZAPEWNIENIE ŁĄCZNOŚCI W RW
CZAS	OPERACYJNY
	ASTRONOMICZNY
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	
1.	.....
2.	.....
3.	.....

ETAP II	PRZEMIESZCZENIE WŁ DO REJONU OBRONY
CZAS	OPERACYJNY
	ASTRONOMICZNY
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	
1.	.....
2.	.....
3.	.....

ETAP III	ZAPEWNIENIE ŁĄCZNOŚCI PODCZAS OBRONY DZ
CZAS	OPERACYJNY
	ASTRONOMICZNY
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	
1.	.....
2.	.....
3.	.....

PLAN
 PRZEMIANOWANIA SIŁY POWODZIĄJĄC WODZELNA
 GIEOGRAPICZNA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

* BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM *
 Nr ewid. 57443
 Akademii Obrony Narodowej